

W kierunku Eurazji – nowa koncepcja polityki zagranicznej Rosji

Agnieszka Legucka

Prezydent Władimir Putin pod koniec marca br. zatwierdził nową Koncepcję polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej (FR). Podobnie jak w poprzedniej wersji dokumentu Rosja negatywnie ocenia politykę Zachodu i podkreśla wzrost znaczenia siły w stosunkach międzynarodowych. FR oskarża Zachód o postawę hegemoniczną i deklaruje trwały zwrot ku Eurazji. Nowością w dokumencie jest możliwość użycia przez Rosję wojska w obronie swoich obywateli poza granicami państwa.

31 marca br. prezydent Rosji zaktualizował koncepcję polityki zagranicznej FR (poprzedni dokument obowiązywał od 30 listopada 2016 r.). Władze dostosowały założenia polityki zagranicznej do sytuacji zmienionej w związku z prowadzeniem wojny na Ukrainie i konfrontacją z Zachodem. Koncepcja potwierdza globalne aspiracje Rosji, które będą realizowane za pomocą instrumentarium ideologicznego i siłowego.

Wizja porządku międzynarodowego według Rosji. W dokumencie Rosja podtrzymuje swoje wcześniejsze stanowisko, [że dąży do wielobiegunowego porządku międzynarodowego](#). FR uważa, że świat niezachodni ma szansę zwyciężyć z amerykańską „dominacją”. Jednocześnie widzi siebie w szczególnej roli – realizatora misji „państwa-cywilizacji”, atrakcyjnego kulturowo promotora, który może szerzyć ideologię *ruskiego miru*. W przeciwieństwie do dokumentu z 2016 r. i wbrew poprzedniej diagnozie o słabnącym Zachodzie FR postrzega go obecnie jako zagrożenie i siłę, której należy się przeciwstawić. Wcześniej Rosja przedstawiała Europie i USA oferty kooperacji, np. w zakresie walki z terroryzmem, ostrzegając jednocześnie, że ich odrzucenie będzie się wiązać z perspektywą zwrotu Rosji ku Azji. Obecnie FR określa siebie mianem potęgi „euroazjatyckiej i europejskiej”.

Do swoich atutów FR zalicza członkostwo w ONZ, gdzie dysponuje prawem weta, status mocarstwa atomowego oraz spuściznę ZSRR. Według władz pozwalają one wykorzystać wizerunek zwycięzcy II wojny światowej – państwa, które

w odróżnieniu od innych krajów europejskich może promować hasła walki z nazizmem i antykolonializmem. Rosja chce odgrywać jednocześnie rolę jednego z centrów utrzymujących równowagę międzynarodową, jak za czasów Związku Radzieckiego.

Dokument wskazuje na rewolucyjne zmiany w środowisku międzynarodowym. Wymienia kryzys globalizacji, a także wzrost znaczenia siły w stosunkach międzynarodowych, w tym zwiększenie liczby konfliktów zbrojnych. Dużo miejsca poświęca znaczeniu zbrojeń nuklearnych i ubolewa nad rozpadem systemu kontroli zbrojeń, oskarżając o jego rozmontowanie państwa zachodnie. Ponadto wprowadza do koncepcji polityki zagranicznej możliwość obrony swoich obywateli poza granicami państwa (zapożycza tę zasadę z doktryny wojennej z 2010 r.).

Cele polityki zagranicznej Rosji. Najważniejszym celem Rosji pozostaje jej bezpieczeństwo, suwerenność we wszystkich aspektach i integralność terytorialna. Na drugim miejscu jest tworzenie korzystnych warunków zewnętrznych dla wzmocnienia jej pozycji jako wpływowego i niezależnego centrum współczesnego świata. Celem Rosji jest także przeciwdziałanie rusofobii i obrona „prawdy historycznej” na własny temat, a także ochrona rosyjskojęzycznej lub utożsamiającej się z Rosją ludności na świecie. Czynniki ideologiczne pełni według Rosji ważną rolę w zderzeniu cywilizacyjnym. FR chce promować wartości konserwatywne, w ten sposób przeciwstawiając się też „dominacji” USA i ich sojuszników. W zakresie budowania suwerenności

ekonomicznej Rosja chce uniezależnić się od „nieprzyjaznych” działań państw zachodnich w gospodarce światowej (kwestia sankcji) i proponuje bardziej sprawiedliwy proces podejmowania decyzji w ramach ONZ. Ponawia też postulat uniezależnienia budżetu federalnego od będących teraz jego podstawą wpływów ze sprzedaży surowców energetycznych, głosi ponadto ogólne hasła dotyczące ochrony klimatu i środowiska.

Partnerzy i rywale Rosji. FR koncentruje swoją uwagę na Eurazji, wyróżniając dwa państwa – Chiny i Indie. Nazywa je „przyjaznymi suwerennymi globalnymi ośrodkami władzy”. Podkreśla [priorytetowe znaczenie Chin](#), szczególnie w zakresie wzajemnej pomocy i koordynacji działań na arenie międzynarodowej. Deklaruje, że będzie dążyć do dalszego wzmocnienia „wszechstronnego partnerstwa” z tym państwem. W przypadku Indii Rosja chce nadal budować uprzywilejowane partnerstwo strategiczne, aby przeciwstawić się „nieprzyjaznym sojuszom”. Organizacjami, w ramach których Rosja chce współpracować, są Szanghajska Organizacja Współpracy, Euroazjatycka Unia Gospodarcza, [BRICS](#) (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA), Wspólnota Niepodległych Państw (WNP), [Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym](#) – te, w których odgrywa ważną rolę. Rosja widzi możliwość budowania koalicji partnerów w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej.

W nowej koncepcji po raz pierwszy od lat 90. powraca pojęcie „bliskiej zagranicy”. Rosja zalicza do niej państwa WNP i inne kraje „związane z Rosją” kulturą i wielowiekową tradycją. Poszerza to dotychczasowe rozumienie tej grupy (dotychczas były to państwa byłego ZSRR). Chociaż „bliską zagranicę” Rosja postrzega jako ważną dla swojego bezpieczeństwa, stabilizacji i społeczno-ekonomicznego rozwoju, nie traktuje tych państw jak partnerów, ale raczej jak strefę własnych wpływów, przekonując, że są one ważne, aby umocnić Rosję na pozycji jednego z centrów współczesnego świata. Wśród tych państw wyróżnia tylko Białoruś, z którą chce nadal „strategicznie współdziałać”.

Chociaż Rosja twierdzi, że nie traktuje Zachodu jak wroga, oskarża Zachód o ingerencję w wewnętrzne sprawy innych państw i rozpętanie „wojny hybrydowej nowego typu”, odnosząc to do działań prowadzonych na „ukraińskim kierunku”. Rosja ponownie daje do zrozumienia, że winne wybuchu wojny na Ukrainie są Stany Zjednoczone i państwa europejskie. Rosja oskarża też Zachód o zastosowanie wobec niej sankcji, ale uważa, że nie będą one skuteczne. Państwa europejskie „rozumieją, że izolowanie FR nie przynosi rezultatów” i same powrócą do dialogu z Rosją.

Wnioski. Nowa koncepcja polityki jest przejawem frustracji wynikających z braku skuteczności rosyjskiej dyplomacji wobec Zachodu. Na rzecz wewnętrznego odbiorcy władze zadeklarowały, po raz pierwszy od rozpadu ZSRR, zwrot ku Eurazji. FR nastawia się na trwałą systemową konfrontację z państwami europejskimi i „hegemonistycznymi USA”. Z koncepcji wyłania się obraz świata wrogiemu Rosji, w którym musi ona bronić swoich interesów w sposób zdecydowany i bardziej asertywnymi środkami niż do tej pory. Dotyczy to między innymi państw europejskich, które wobec zacieśniania strategicznego partnerstwa między Rosją a Chinami i Indiami będą zmuszone – według FR – do zniesienia nałożonych na nią sankcji. W kontekście prowadzonej wojny z Ukrainą realizacja rosyjskich ambicji ogrywania globalnej roli wydaje się jednak trudna, ponieważ potencjał militarny i ekonomiczno-społeczny Rosji został osłabiony. Ze względu na istniejące spory chińsko-indyjskie jest też mało prawdopodobne, aby udało się zbudować trójkąt strategiczny Rosja–Chiny–Indie.

W mniejszym stopniu niż we wcześniejszych dokumentach Rosja koncentruje się na państwach byłego ZSRR, które postrzega jako miejsce rywalizacji z Zachodem. Rosja poszerza zasięg „bliskiej zagranicy” i wiąże ją z kategorią tożsamościową. Brak jasnego określenia geograficznego tego obszaru będzie powodował spory z państwami, np. na Bałkanach. Rosja będzie wykorzystywać pretekst ochrony „rosyjskojęzycznych” obywateli do ingerencji w wewnętrzne sprawy innych krajów.

W sferze koncepcyjnej ma miejsce militaryzacja polityki zagranicznej. Rosja dużo uwagi poświęca kwestii wykorzystania siły w stosunkach międzynarodowych (konwencjonalnej i nuklearnej). Pomimo wielu stwierdzeń o pokojowych intencjach nadal będzie stanowić zagrożenie i czynnik destabilizacyjny dla swoich sąsiadów i dla porządku międzynarodowego.

Koncepcja jest sygnałem do państw Globalnego Południa, gdzie Rosja chce poszukiwać partnerów przeciwko byłym europejskim kolonizatorom i USA. Rosja ma szanse zyskiwać na takiej antyzachodniej narracji i budować koalicje państw, np. na forum ONZ. Nadal nie ma jednak potencjału, aby stać się liderem Globalnego Południa.

Chociaż Polska nie jest wymieniona w dokumencie, zważywszy na wcześniejszą praktykę będzie traktowana jak państwo nieprzyjazne Rosji. Można się spodziewać zarówno działań dezinformacyjnych, jak i hybrydowych wymierzonych przeciwko stabilności państwa polskiego i podważających społeczną odporność w obliczu [wywoływanych przez Rosję kryzysów \(np. granicznego\)](#).